

~ ~ ~ / ~ ~ ~ //
 ~ ~ ~ / ~ ~ ~ / ~ ~ ~
 ~ ~ ~ / ~ ~ ~ / ~ ~ ~ //
 ~ ~ ~ / ~ ~ ~ / ~ ~ ~
 ~ ~ ~ / ~ ~ ~ = (---) (---) (---) (---) //
 ~ ~ ~ (---) (---) (---) (---) (müstef'ilâtân).

İran ve Türk edebiyatlarında bu bahrin kullanılan şekilleri için aruza dair eserlerde pek çok vezin sayılır, ancak bunların bir kısmı çok yayılmamış denemelerin ürünleri, bir kısmı ise bazı vezin kalıpları için sunî olarak üretilmiş örneklerdir. Her iki edebiyatta da Arap aruzundaki altı ve dört tef'ileli beyitler yanında (yk. bk. A, tam beytin, a ve b sıkları) sekiz tef'ileden kurulu şekiller de (--- / --- / --- / --- //) vardır. Burada da bütün müstef'ilün (---) lerin yerini, müfteilün (---) veya mef'ailün (---) tef'ileleri birbirini aynen veya nöbetleşe takip ederek alabilir. Bu durum, hemen bütün bahirlerde İran nazmına nazaran tamamıyla sadeleştirilmiş şekillerin tercih edildiği Türk nazmında daha yaygın olarak kullanılır. Diğer taraftan mef'ülün (---) ve onun yerini alan fe'ülün (---) genelde mısra, nâdiren beyit sonunda bulunursa da Türk nazmında pek görülmez. Ayrıca Nef'î'nin, "Esti nesîm-i nevbahâr, açıldı güller subh-dem / Açsın bizim de gönlümüz, sâkî meded sun câm-ı cem" dizeleriyle başlayan meşhur bahar kasidesinde olduğu gibi sekiz tef'ileli beyitlerin mısraları iki eşit kısım halinde iç kafiyelerle örülmüş olan recez vezin şekilleri vardır ki buna Türk şiirinde "musammat" denilir. Recez, Türk şiirinde başlangıçta sık rastlanan bir bahir olmasına karşılık IX. (XV.) yüzyıldan sonra gittikçe az kullanılmış ve müstef'ilün (---) ile müfteilün (---) yerine mef'ailün (---) tef'ilelerinden kurulu şekiller tercih edilmiştir. Muhammed

Tevfik el-Bekrî, *Erâcüzü'l-'Arab* (Kahire 1313) adlı bir monografi yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Halil b. Ahmed, *Kitâbü'l-'Ayn* (nşr. M. Hasan Bükâfî), Kum 1414/1993, s. 302; Ahfeş el-Evsat, *Kitâbü'l-Kavâfi* (nşr. İzzet Hasan), Dimaşk 1390/1970, s. 68; İbn Abdürabbih, *el-'İkdü'l-ferid*, V, 451-461; İsmâil b. Hammâd el-Cevherî, *Kitâbü 'Arûzi'l-varaka* (nşr. Sâlih Cemâl Bedevî), Mekke 1406/1985, s. 55, 75-79; İbn Reşîk el-Kayrevânî, *el-'Umde* (nşr. Muhammed Karkazân), Beyrut 1408/1988, I, 270 vd.; Hatîb et-Tebrîzî, *el-Vâfi fi'l-'arûz ve'l-kavâfi* (nşr. Ömer Yahyâ – Fahreddin Kabâve), Dimaşk 1399/1979, s. 113-129; İbnü'd-Demâmîni, *el-'Ulyûnü'l-gâmize* (nşr. Hasan Abdullah Hassânî), Kahire 1415/1994, s. 182-189; İbn Ebû Şeneb, *Tuhfetü'l-edeb*, Paris 1954, s. 53-59; Safâ Hulusî, *Fennü't-taklî'i's-şi'rî ve'l-kâfiye*, Beyrut 1966, s. 121-130; Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul 1973, s. 64-70; a.mlf., "Arûz", *DİA*, III, 428-430; a.mlf., "Bahîr", a.e., IV, 484; Celâl el-Haneî, *el-'Arûz*, Bağdad 1398/1977-78, s. 486-572; Mahmûd Fâhûrî, *Sefînetü's-şu'ara*, Halep 1410/1990, s. 79-86; Halûk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul 1994, s. 188-199; Weil, "Arûz", *İA*, I, 626; A. Schade – [Nihad M. Çetin], "Recez", a.e., IX, 657-663; G. Meredith-Owens, "Arûd", *El²* (İng.), I, 677.



TEVFİK RÜŞTÜ TOPUZOĞLU

RECİ' VAK'ASI

(وقعة الرجيع)

Adal ve Kâre kabilelerinin
 kendilerine İslâm'ı öğretmek için
 davet ettikleri
 heyete düzenledikleri suikast
 (4/625).

Uhud Gazvesi'nden sonra Benî Hüzeyl'in bir kolu olan Benî Lihyân kabilesinin reisi Hâlid b. Süfyân (veya Süfyân b. Hâlid), Medine'ye saldırı hazırlığına girerek komşu kabilelerden asker toplamaya başladı. Durumu öğrenen Hz. Peygamber, Hâlid b. Süfyân'ı ortadan kaldırması için Abdullah

b. Üneys el-Cühenî'yi görevlendirdi. Abdullah, Hâlid'i Urene vadisinde pusuya düşürüp öldürdü, böylece Medine'ye saldırı tehdidi ortadan kalktı. Bu olay Benî Lihyân'ın müslümanlara karşı düşmanlığını daha da arttırdı. Kabilenin bazı mensupları akrabalı olan Adal ve Kâre kabilelerine gidecek onlarla birlikte müslümanlardan öğ almak için bir plan hazırladılar. Buna göre Adal ve Kâre, Resûl-i Ekrem'e bir heyet yollayıp kendilerine İslâm'ı öğretecek kimselerin gönderilmesini isteyecekler, bunların bir kısmını Hâlid'in intikamını almak için öldürecek, diğerlerini de Bedir ve Uhud'da yakınları öldürülen Mekkeli müşriklere satacaklardı (Vâkıdî, I, 354). Hâlid'in öldürülmesinden bir ay sonra Adal ve Kâre'den altı yedi kişilik bir heyet Medine'ye geldi. Resûlullah onların isteklerini kabul ederek 4. yılı Safer ayında (Temmuz 625) altı, yedi veya on kişilik bir heyeti kendileriyle birlikte gönderdi. Heyet müslüman olduklarını ilân eden bu kabilelere İslâmiyet'i öğretecek, onlardan zekât toplayacak (Belâzürî, I, 482), ayrıca Mekke yakınlarına kadar giderek Kureys müşriklere hakkında bilgi edinecekti (Buhârî, "Meğâzî", 28; Vâkıdî, I, 354).

Mersed b. Ebû Mersed veya Âsım b. Sâbit'in başkanlığındaki heyette Hâlid b. Bükeyr, Hubeyb b. Adî, Zeyd b. Desine, Abdullah b. Tânik ve Muattib b. Ubeyd'in bulunduğu kaydedilmektedir (a.g.e., I, 355; İbn Hişâm, III, 124). Mersed b. Ebû Mersed veya Âsım b. Sâbit Seriyyesi adıyla da bilinen ve geceleri yürüyüp gündüzleri gizlenen heyet, Mekke ile Usfân arasında Hüzeyl kabilesine ait Hedâ bölgesinde Recî' suyu yanında konakladığında Lihyânoğulları'ndan 100 kişilik bir birlik tarafından kuşatıldı. Müşrikler bunlara teslim oldukları takdirde kendilerine bir zarar vermeyeceklerini, Mekkeliler'den fidye almak için böyle davrandıklarını söylediler. Ancak onlar bu teklifi kabul etmeyip çarpışmaya girdiler. Mersed, Âsım, Hâlid ve Muattib şehid olunca Hubeyb, Zeyd ve Abdullah öldürülmeyeceklerine dair söz aldıktan sonra çıktıkları tepeden inerek teslim oldular. Mekke'ye götürülmek üzere yola çıkarılan bu üç sahâbiden Abdullah bağlı olduğu ipten kurtulup kılıcını çekerek mücadeleye giriştiyse de taşla tutularak şehid edildi. Hubeyb ile Zeyd, Mekke'ye götürülüp Bedir'de öldürülen yakınlarının intikamını almak isteyen Mekkeliler'e satıldı. Hubeyb ile Zeyd kendilerine yapılan baskılara rağmen İslâmiyet'ten dönmeyi reddettiler ve bir süre Mekke'de hapsedildikten son-



Recî' Vak'ası'nın meydana geldiği yer

ra harem sınırları dışındaki Ten'im (Ye'cec) mevkine götürülüp şehid edildiler.

Hiz. Peygamber, Rec'i Vak'ası'ndan sonra Amr b. Ümeyye ed-Damrî'yi Cebbâr b. Sahr el-Ensârî (veya Seleme b. Eslem) ile birlikte, bazı kaynaklara göre ise Zübeyr b. Avvâm ile Mikdâd b. Amr'ı (Esved) öldürdükleri yerde teşhir edilen Hubeyb b. Adî'nin cesedini defnetmeleri ve kendisine karşı suikast hazırlıkları içinde bulunan (Taberî, II, 542) Ebû Süfyan'ı cezalandırmaları için Mekke'ye gönderdi. Amr b. Ümeyye Serîyyesi adıyla bilinen bu seferde Amr arkadaşlarıyla birlikte gizlice şehre girerek Hubeyb'in cesedini defnetti ve Mekkeli bir casusu esir alıp Medine'ye döndü.

Vâkıdî, Rec'i ve Bi'rîmaûne ile ilgili haberlerin aynı gece Resûl-i Ekrem'e ulaştığını kaydeder (*el-Megâzî*, I, 349). Her iki olaydan büyük üzüntü duyan Hiz. Peygamber otuz veya kırk gün süreyle sabah namazlarında (bazı rivayetlerde beş vakit namazda) bu facialara yol açan kabilelere beddua etmiştir. Hassân b. Sâbit, Rec'i Vak'ası'nda şehid olanlar için bir mersiye söylemiş ve kendilerine gönderilen heyete ihanet eden Lihyânoğulları'nı hicvetmiştir (İbn Hişâm, III, 131-136). Bakara sûresinin 204-207. âyetlerinin, Rec'i Vak'ası hakkında nâzil olduğu rivayet edilir (İbn Hişâm, III, 129-131; Kurtubî, III, 15).

Rec'i Vak'ası'nın meydana geldiği yer, bugün Mekke-Medine eski yolu üzerinde, Uşfân'a gelmeden 15 km. sağ taraftaki vadiden 5 km. kadar içeridedir.

Hiz. Peygamber bu olaydan iki yıl sonra Lihyânoğulları'nı cezalandırmak için bir sefer düzenledi. Benî Lihyân Gazvesi adı verilen bu seferi önceden haber alan kabile mensupları dağlara çekildiler. Onların topraklarında iki gün kalan Resûl-i Ekrem Medine'ye döndü (6/627).

BİBLİYOGRAFYA :

Müşned, II, 294; Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 349, 354-358; II, 658; İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Kahire 1987, III, 123-136, 278; İbn Sa'd, *et-Tabakât* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, II, 42-43; III, 347; Halife b. Hayyât, *et-Târîh* (Zekkâr), s. 43-45; Belâzûrî, *Ensâb* (Zekkâr), I, 482; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 538-542; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, II, 80; Kurtubî, *el-Câmi'*, III, 15; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî* (Hatîb), VII, 379-380; Diyarbekrî, *Târîhu'l-hamîs*, İstanbul 1302, I, 511-513; Nüreddin el-Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rif), III, 157-166; Şâmî, *Sübûlü'l-hüdâ*, VI, 63-83; L. Caetani, *İslâm Tarihî* (trc. Hüseyin Cahid), İstanbul 1924-27, IV, 110; Elşad Mahmudov, *Sebeup ve Sonuçları Açısından Hiz. Peygamber'in Savaşları* (doktora tezi, 2005), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 412.



MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞÇI

REC'İYYE

(bk. İRTİCA).

RECM

(الرجم)

Zina suçunu işleyenlere
belli durumlarda uygulanan
bir ceza
(bk. ZİNA).

RED

(الرد)

İslâm miras hukukunda
belirli hisse sahiplerinden
artan payların
yine onlara paylaştırılmasını
ifade eden bir terim.

Sözlükte "geri verme, geri çevirme" anlamına gelen redd kelimesi belirli pay sahiplerinin (ashâbü'l-ferâiz) mirastan paylarını almalarından sonra artan miktarın -asabenin bulunmaması sebebiyle- payları oranında yine onlara dağıtılmasını ifade eder. Böyle bir durumun ortaya çıktığı miras meselesine reddiyye denir. Hiz. Ali ve Abdullah b. Mes'ûd gibi birçok sahâbînin red usulünü kabul ettiği nakledilmiş, Hanefî ve Hanbelî mezhepleri de bu görüşü benimsemiştir. "Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine -vâris olmaya- daha uygundur" âyetinin (el-Enfâl 8/75) genel hükmü Resûl-i Ekrem'in, hastalığı sebebiyle ziyaret ettiği Sa'd b. Ebû Vakâs'ın, "Ey Allah'ın elçisi! Benim kızımın başka mirasçım yok" demesini hatalı görmemesi (Buhârî, "Ferâiz", 6; Müslim, "Vaşîyyet", 5-8) ve, "Ey Allah'ın resulü! Anne me bir câriye hediye etmiştim, annem vefat etti ve câriyeyi miras bıraktı" diyen bir kadına, "Sen sevabını aldın. Câriyeyi de Allah miras yoluyla sana geri gönderdi" (Müslim, "Şiyâm", 157; Ebû Dâvûd, "Veşâyâ", 12) cevabını vermesi red usulünün delilleri arasında sayılmıştır. Zira tek başına mirasçı olan kızın hissesi yarım olduğu halde belirtilen örneklerde Hiz. Peygamber terekenin tamamının kıza verileceğine hükmetmiştir. Meselâ anne ve kız mirasçı oldukları takdirde annenin hissesi altıda bir, kızın hissesi altıda üç, anne ile kızın hisselerinin toplamı altıda dört olup kalan iki hisse de bu mirasçılara hisseleri oranında red yoluyla verilir. Bu durumda payların toplamı ortak payda kabul edilip te-

reke altı hisseye değil dört hisseye bölünür; anne dörtte bir, kız da dörtte üç hisse alır. Bu yöntemle anne ve kız artan kısmı hisseleri oranında paylaşarak terekenin tamamına sahip olup aslında kendileri için belirlenen paylarından fazlasını almış olurlar.

Hiz. Ali ve Abdullah b. Mes'ûd ile Hanefî ve Hanbelî mezheplerine göre eşler için red usulü söz konusu değildir. Hiz. Osman ve Câbir b. Zeyd'e göre ise red usulü eşler için de geçerlidir. Eşler paylar toplamının paydadan fazla olması (avl) sebebiyle diğer mirasçılar gibi belirli paylarından daha az aldıklarına göre bu durumda da red usulüne göre belirli paylarından fazlasını almalıdırlar; zira zarara ortak olanın kâra da ortak olması gerekir. Sahâbeden Zeyd b. Sâbit ile Şâfiî ve Mâlikî mezheplerine göre red usulü kabul edilmemiş, pay sahiplerinin paylarından artan kısmın beytülmalâ intikal edeceğine hükmedilmiştir. Bu görüşün gerekçeleri şöyle özetlenebilir: Kur'an ve Sünnet'te hisseleri belirlenmiş pay sahiplerine bundan fazlasını vermek nassın hükmüne aykırıdır. İslâm hukukunda mirasçılık hısımlık ve din birliği olmak üzere iki sebebe dayanır. Aralarının da kan veya evlilik bağı bulunanların bu sebeple belirli hisselerini almalarından sonra bu sıfatla başka bir alacakları kalmayıp arta kalan kısım din birliği sebebiyle bütün müslümanların ortak hissesi olur ve bu konuda alacaklı olan müslümanları beytülmal temsil eder. Red usulünü benimseyen Hanefî ve Hanbelîler bu gerekçeleri eleştirirken hısımlık olmayan müslümanların ölen kişiye yakınlığının sadece din yönünden, hısımlık olanların ölene yakınlığının hem din hem hısımlık yönünden olduğunu, dolayısıyla ölene iki yönden yakın olan hısımların terekeden artan miktarı alma hususunda diğer müminlere göre öncelik hakkına sahip olduğunu belirtirler. Şu var ki III. (IX.) yüzyıldan itibaren Mâlikîler ve IV. (X.) yüzyıldan itibaren Şâfiîler de beytülmalin düzeninin bozulup kamu malının adaletlice dağıtılmadığı gerekçesiyle red usulünü kabul etmiş ve dört mezhebin uygulaması bu yönde olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Serahsî, *el-Mebsût*, VII, 272; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 322; İbn Kudâme, *el-Mugnî* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî - Abdülfettâh M. el-Hulv), Kahire 1989, IX, 48-50; Osman b. Ali ez-Zeylâî, *Tebyinü'l-hakâik*, Bulak 1315, VI, 247; Cürcânî, *Şerhu'l-Ferâizi's-Sirâciyye*, Kahire, ts. (Matbaatü Fereculah Zekî), s. 238; Haccâvî, *el-İknâc*, Kahire, ts., III, 93; Şemseddin er-